

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/171/2003

POSTAWY WOBEC TRANSPLANTACJI NARZĄDÓW

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2003

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- W Polsce akceptacja przeszczepiania narządów pobranych od osób zmarłych jest powszechna (90%).

- Zdecydowana większość Polaków (82%) deklaruje, że zgodziłaby się, aby po śmierci pobrano z ich ciał narządy w celu przeszczepienia innym. Jedynie co ósmy (13%) nie wyraziłby takiej zgody.

- Ponad cztery piąte ankietowanych (86%) w przypadku śmierci osoby bliskiej nie sprzeciwiłoby się pobraniu jej narządów do przeszczepów, jeśli wiadomo, że nie miała ona nic przeciwko temu. Znacznie mniej badanych (66%) nie sprzeciwiłoby się pobraniu narządów, gdy wola osoby zmarłej nie jest znana, prawie jedna czwarta zaś (23%) wyraziłaby sprzeciw. Natomiast niemal co piąty respondent (18%) nie sprzeciwiłby się pobraniu narządów w celu ratowania komuś życia lub przywrócenia zdrowia, nawet gdy wiadomo, że osoba zmarła była temu przeciwna, trzy czwarte zaś (75%) nie zgodziłoby się na to.

- Większość społeczeństwa nie wie, że prawną podstawą pobrania narządów do przeszczepu po czyjejś śmierci jest w naszym kraju tzw. zgoda domniemana, czyli niewyrażenie sprzeciwu za życia. Prawidłowej odpowiedzi udzieliła tylko jedna piąta badanych (21%). Najczęściej wskazywano na zgodę dawcy wyrażoną za życia (34%) lub na zgodę rodziny osoby zmarłej (24%).

Na przełomie listopada i grudnia odbędą się w Warszawie dwa światowe kongresy towarzystw transplantologicznych (ISODP i ITCO). W programach tych kongresów wiele miejsca poświęcono prawnym regulacjom transplantacji oraz problemom etycznym i społecznym, jakie się z nimi wiążą, zwłaszcza kwestii - zbyt małej w stosunku do potrzeb - liczby organów dostępnych do transplantacji.

Stosunkowi do przeszczepiania narządów i społecznej wiedzy na ten temat poświęciliśmy już kilka sondaży. Obecnie jest okazja, by sprawdzić, czy coś się zmieniło w postawach naszego społeczeństwa i jaka jest wiedza o obowiązujących przepisach dotyczących przeszczepiania narządów po kilku latach od wejścia w życie ustawy o transplantacjach¹.

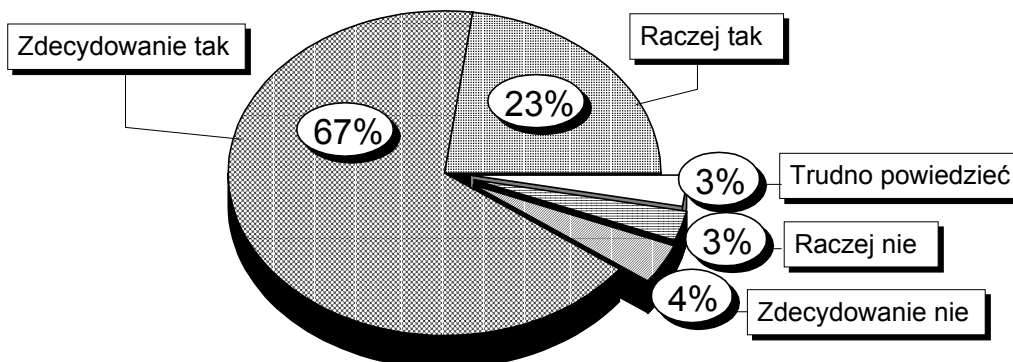
AKCEPTACJA TRANSPLANTACJI

Ogromna większość dorosłych Polaków (90%) uważa za słuszne przeszczepianie narządów pobranych od osób zmarłych, w tym ponad dwie trzecie (67%) wyraża ten pogląd w sposób zdecydowany. Przeszczepy narządów stały się w opinii publicznej czymś, co jest przyjęte w medycynie, normalne, a osób przeciwnych przeszczepom jest stosunkowo niewiele. Aprobowanie transplantacji osiągnęło obecnie poziom, jaki występował już wcześniej w rozwiniętych krajach zachodnich².

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (160) przeprowadzono w dniach 5-8 września 2003 roku na liczącej 1105 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Zob. komunikat CBOS „Stosunek społeczeństwa do transplantacji narządów”, luty 1995 (oprac. W. Derczyński)

RYS. 1. CZY UWAŻA PAN(I) ZA SŁUSZNE PRZESZCZEPIANIE NARZĄDÓW (TRANSPLANTACJE NARZĄDÓW) POBRANYCH OD OSÓB ZMARŁYCH, ABY RATOWAĆ ŻYCIE LUB PRZYWRACAĆ ZDROWIE INNYM OSOBOM?

Porównanie wyników tegorocznego sondażu z danymi z lat poprzednich wyraźnie wskazuje na stopniowy wzrost zdecydowanej akceptacji przeszczepów.

Tabela 1

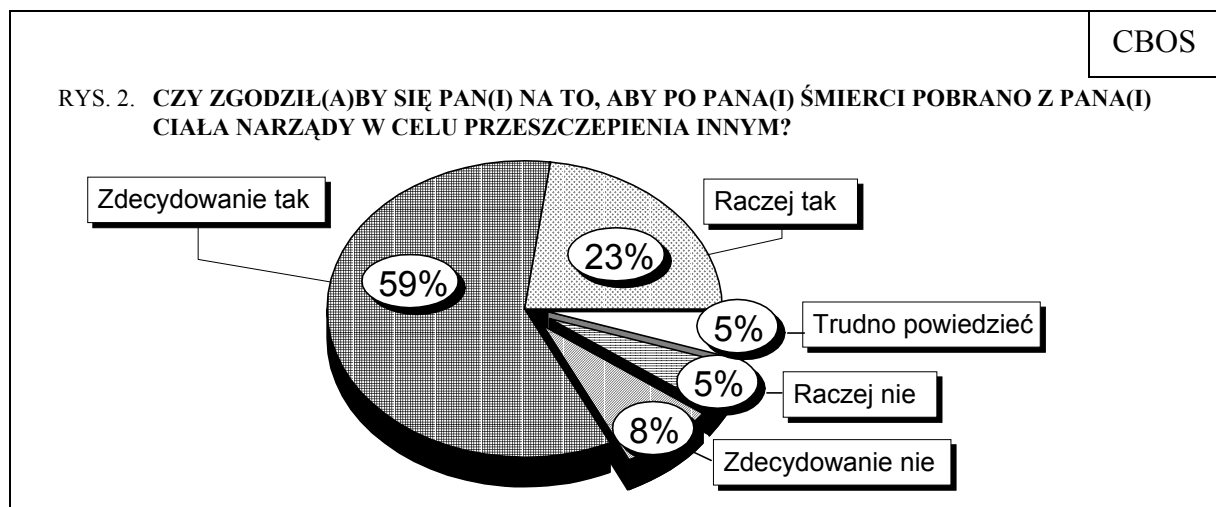
Czy uważa Pan(i) za słusze przeszczepianie narządów (transplantacje narządów) pobranych od osób zmarłych, aby ratować życie lub przywracać zdrowie innym osobom?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	XII 1994	III 1997	IX 2003
	w procentach		
Zdecydowanie tak	51	61	67
Raczej tak	32	26	23
Raczej nie	6	4	3
Zdecydowanie nie	4	3	4
Trudno powiedzieć	7	6	3

Aprobowanie przeszczepów wiąże się przede wszystkim z poziomem wykształcenia badanych: im wyższy, tym ono częstsze i tym mniej osób nie ma wyrobionego zdania w tej sprawie, a im niższy - tym częstsze jest nieakceptowanie transplantacji (zob. tabele aneksowe). Wśród osób z wyższym wykształceniem aprobatą jest powszechna (99%), podczas gdy wśród mających wykształcenie podstawowe - nieco mniejsza (81%). Pewną rolę w poglądach na ten temat odgrywa też wiek (im ankietowani starsi, tym częściej są przeciwni przeszczepom albo nie mają zdania w tej kwestii), miejsce zamieszkania (wśród mieszkańców wsi przeszczepy częściej budzą sprzeciw) oraz religijność. Można przypuszczać, że część badanych nadal uważa - mimo wypowiedzi na ten temat papieża i innych przedstawicieli

Kościół katolicki - iż transplantacje są sprzeczne z religią; pobieranie narządów kłóci się z ich przekonaniami dotyczącymi właściwego traktowania i poszanowania ciał osób zmarłych³.

ZGODA NA ODDANIE NARZĄDÓW W PRZYPADKU WŁASNEJ ŚMIERCI

Ogromna większość Polaków (82%) skłonna byłaby wyrazić zgodę, aby po śmierci pobrano ich narządy do przeszczepów, w tym prawie trzy piąte (59%) zdecydowanie się na to zgadza.

Warto podkreślić, że zbliżone rezultaty uzyskaliśmy w roku 1997, pytając o gotowość oddania jednej z nerek dla ratowania życia kogoś bliskiego, natomiast gdy we wcześniejszych badaniach (w 1994 roku) pytaliśmy o oddanie różnych narządów po śmierci, akceptacja była znacznie niższa (66%-68%)⁴. Przypuszczalnie nastąpił w tym okresie wzrost aprobaty transplantacji, ale zmiany wskazań mogą też wynikać z tego, że wówczas nie było możliwości wybrania odpowiedzi „raczej tak” i trzeba było bardziej stanowczo wyrazić swoją gotowość do oddania narządów. Należy też pamiętać, że odpowiedzi badanych mogą mieć charakter czysto deklaracyjny, daleki od rzeczywistych postaw albo możliwych reakcji w konkretnych sytuacjach.

³ Por. komunikaty CBOS „Stosunek społeczeństwa do transplantacji narządów”, wyd. cyt., oraz „Postawy wobec przeszczepiania narządów”, kwiecień 1997 (oprac. W. Derczyński).

⁴ Zob. wcześniej przytoczone komunikaty CBOS.

Odpowiedzi na to pytanie w zasadzie potwierdzają powszechną akceptację przeszczepów. Nieco niższy odsetek aprobujących pobranie narządów niż akceptujących transplantację może wynikać z różnego rodzaju lęków, obaw (np. przed zeszcpeceniem ciała) oraz innych czynników psychologicznych. I w tym przypadku, podobnie jak uprzednio, zgoda na oddanie swoich narządów najsilniej powiązana jest z poziomem wykształcenia ankietowanych.

ZGODA NA POBRANIE NARZĄDÓW OSÓB BLISKICH PO ICH ŚMIERCI

Jednym z czynników poważnie ograniczających liczbę dokonywanych przeszczepów jest brak zgody członków rodziny osoby zmarłej na pobranie narządów, niezależnie od tego, czy zgoda taka jest wymagana formalnie czy też nie, gdyż lekarze na ogół nie działają bez akceptacji rodziny. Problem ten występuje także w innych krajach.

Postawy członków rodzin osób zmarłych dowodzą więc, że rzeczywista akceptacja przeszczepów odbiega od ogólnych deklaracji na ten temat. Zarazem wskazują one na wagę, jaką przywiązuje się do decydowania o sobie, często bowiem sprzeciw bierze się z braku jasno wyrażonej woli osoby zmarłej (jej zgody na pobranie narządów). W jednym z naszych poprzednich sondaży wśród motywów braku zgody na pobranie narządów po śmierci osoby bliskiej najczęstszy był pogląd, że w tej sprawie każdy powinien decydować sam, za życia⁵.

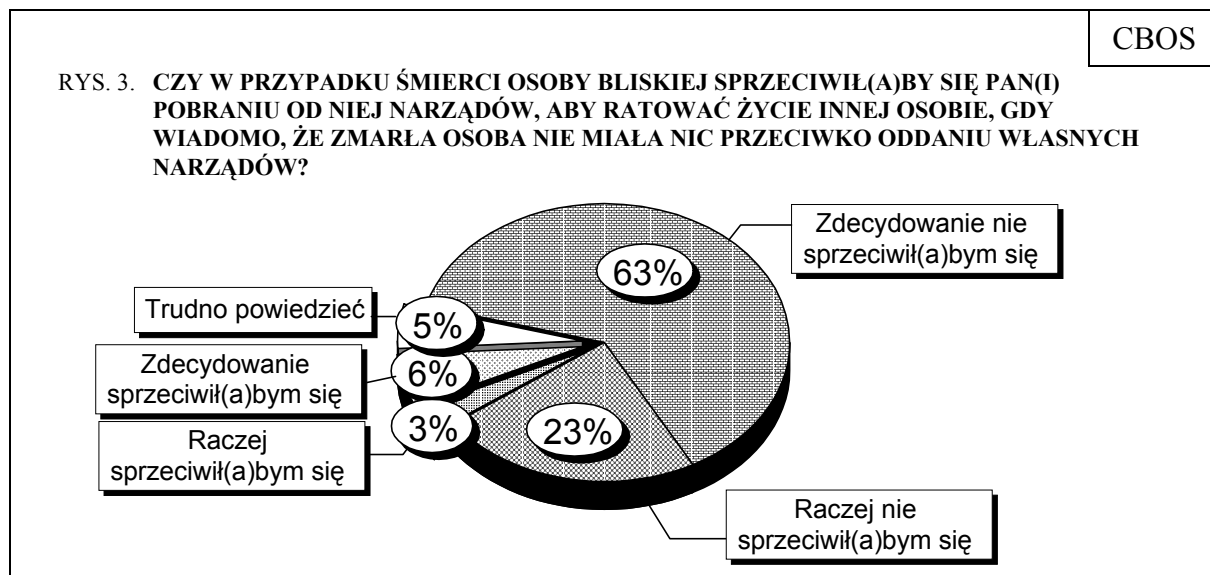
Badania prowadzone w wielu krajach, a także nasz poprzedni sondaż wskazują, że gotowość wyrażenia zgody na pobranie narządów do przeszczepu w przypadku śmierci bliskiej osoby występuje rzadziej niż deklarowanie zgody na oddanie własnych narządów po śmierci oraz, oczywiście, rzadziej niż ogólna akceptacja przeszczepów⁶.

W tegorocznym badaniu - tak samo jak w roku 1997 - pytaliśmy o sprzeciw wobec pobrania narządów po śmierci osoby bliskiej w odniesieniu się do trzech sytuacji: 1) wyraźnego braku sprzeciwu osoby zmarłej, 2) nieznamomości jej zdania na ten temat oraz 3) gdy wiadomo, że była ona przeciwna oddaniu swych narządów po śmierci.

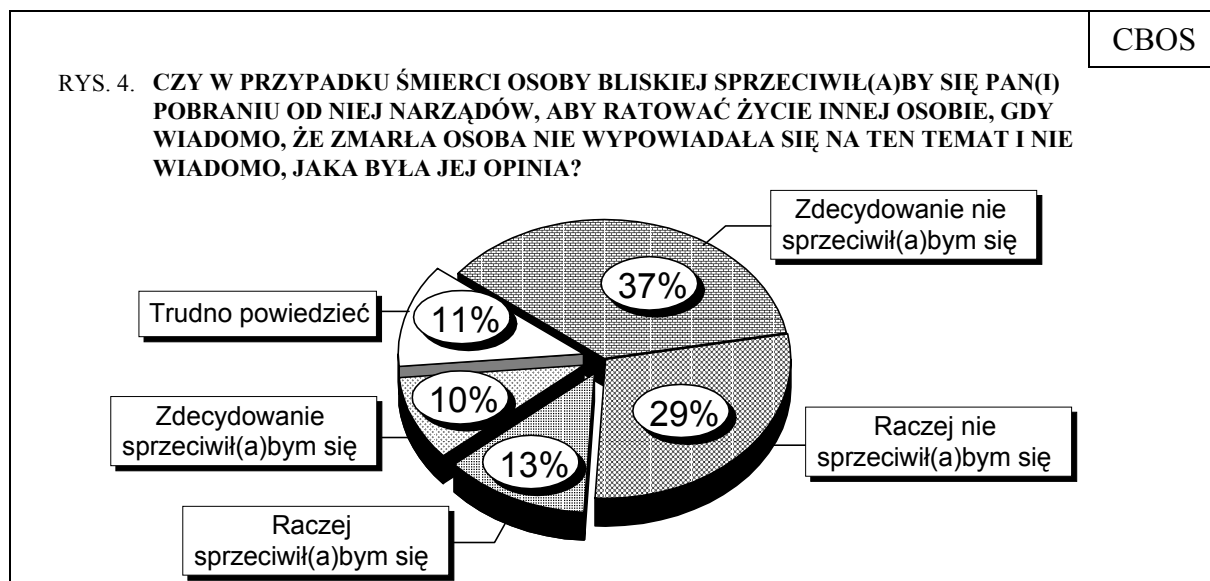
⁵ Zob. komunikat CBOS „Stosunek społeczeństwa do transplantacji narządów”, wyd. cyt.

⁶ Por. przypis 5.

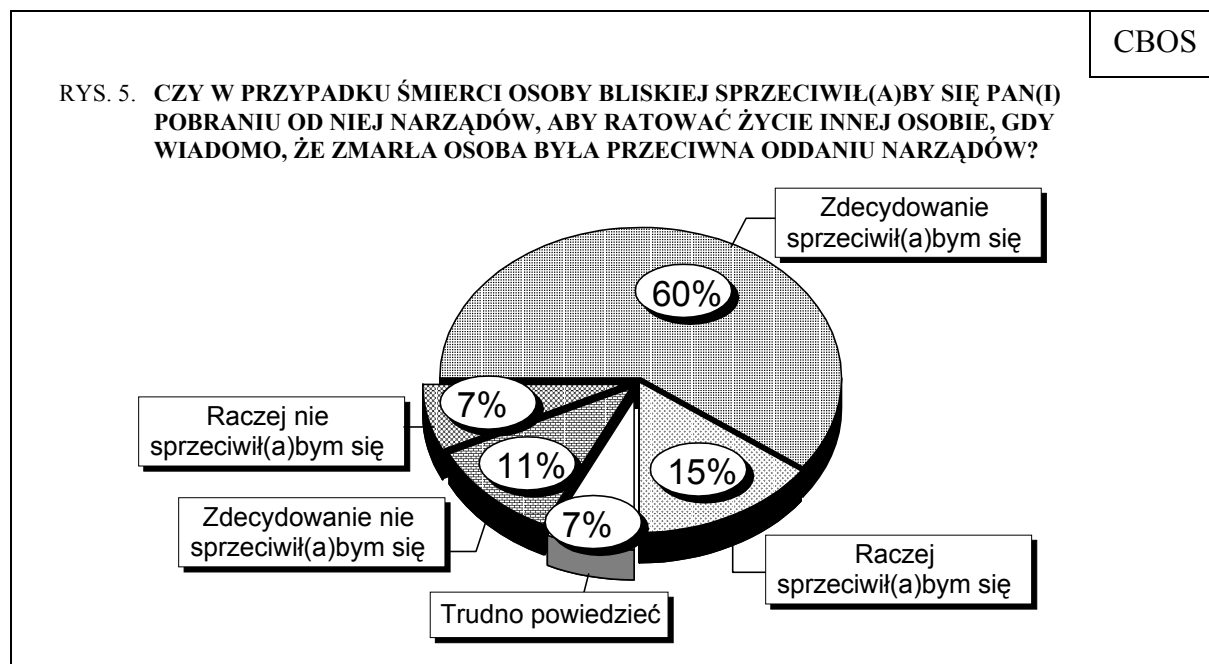
Akceptacja pobrania narządów od kogoś bliskiego po jego śmierci jest najczęstsza wówczas, gdy wiadomo, że osoba zmarła nie miała nic przeciwko temu. Ponad cztery piąte badanych (86%) deklaruje, że w takiej sytuacji nie sprzeciwiałoby się pobraniu narządów, w tym prawie dwie trzecie (63%) wyraża tę opinię w sposób zdecydowany.

Gdy zaś nie wiadomo, jaka była wola osoby zmarłej czy też jaki był jej pogląd na oddanie narządów do przeszczepów, znacznie mniej ankietowanych (66%) nie sprzeciwiałoby się ich pobraniu przez lekarzy i ponad dwukrotnie częściej byłby sprzeciw (23% wobec 9%). Nadal jednak zdecydowanie przeważa zgoda na pobranie narządów w takiej sytuacji.

Jeśli natomiast wiadomo, że osoba zmarła była przeciwna oddaniu narządów, trzy czwarte Polaków (75%) nie zgodziłoby się - na ogół zdecydowanie - na pobranie od niej narządów do przeszczepów. Jednak prawie co piąty (18%) deklaruje, że nie sprzeciwiłaby się temu - przypuszczalnie względnie na ratowanie komuś życia mógłby skłaniać do nierespektowania woli zmarłego członka rodziny.

Wiedza o tym, co sądzą na temat transplantacji członkowie rodzin, zwłaszcza pewność, że nie byłoby przeciwni oddaniu swoich narządów po śmierci, ma więc istotne znaczenie dla postawy rodzin po zgonie bliskich. Podobne zróżnicowanie postaw członków rodzin odnotowano także w badaniach prowadzonych w innych krajach.

Porównując tegoroczne wyniki z uzyskanymi w roku 1997 można zauważyć, że o ile odsetek osób, które nie wyraziłyby sprzeciwu na pobranie narządów, gdy wiadomo, iż osoba zmarła nie miała nic przeciwko temu, wzrósł niewiele (o 3 punkty), o tyle odsetek wyrażających w sposób zdecydowany opinię w tej sprawie zwiększył się wyraźnie (o 18 punktów). Podobnie zmieniły się postawy w odniesieniu do sytuacji, w której osoba zmarła nie wypowiedziała się na ten temat za życia i nie wiadomo, jaka była jej opinia o pobraniu

narządów (12-punktowy wzrost odsetka badanych zdecydowanie niesprzeciwiających się temu). Tylko w odniesieniu do sytuacji, gdy osoba zmarła była przeciwna oddaniu narządów, opinie nie zmieniły się w istotny sposób.

Tabela 2

Czy w przypadku śmierci osoby bliskiej sprzeciwił(a)by się Pan(i) pobraniu od niej narządów, aby ratować życie innej osobie, gdy wiadomo, że zmarła osoba:	Zdecydowanie sprzeciwił(a)-bym się		Raczej sprzeciwił(a)-bym się		Raczej nie sprzeciwił(a)-bym się		Zdecydowanie nie sprzeciwił(a)-bym się		Trudno powiedzieć	
	1997	2003	1997	2003	1997	2003	1997	2003	1997	2003
	w procentach									
- nie miała nic przeciwko oddaniu własnych narządów	6	6	5	3	38	23	45	63	7	5
- nie wypowiedziała się na ten temat i nie wiadomo, jaka była jej opinia	9	10	14	13	35	29	25	37	17	11
- była przeciwna oddaniu narządów	58	60	16	15	6	7	9	11	10	7

Postawy we wszystkich trzech sytuacjach wymienionych w pytaniu różnicuje poziom wykształcenia badanych. Najbardziej daje o sobie znać wówczas, gdy osoba zmarła nie miała nic przeciwko oddaniu narządów - im respondenci są lepiej wykształceni, tym częściej nie sprzeciwialiby się pobraniu narządów i odwrotnie. W tej sytuacji widoczny jest także wpływ wieku badanych, z wyraźnym podziałem na osoby do 54 roku życia, częściej akceptujące pobranie narządów, i starsze (mające 55 lat i więcej) - częściej temu przeciwnie (zwłaszcza najstarsze). Na zróżnicowanie postaw wpływa w pewnym stopniu także religijność - częste praktyki wiążą się z deklarowanym sprzeciwem lub brakiem zdania, różnice te są jednak w znacznym stopniu pochodną poziomu wykształcenia. Widoczne jest też zróżnicowanie opinii zależne od sytuacji materialnej oraz wielkości miejsca zamieszkania - na wsi i w małych miastach więcej osób sprzeciwiłoby się pobraniu narządów.

W drugiej sytuacji, gdy nieznana jest wola osoby zmarłej, również im lepiej wykształceni są respondenci, tym częściej deklarują, że nie sprzeciwiają się pobraniu narządów. Podobnie jak poprzednio opinie badanych wiążą się z ich sytuacją materialną

i miejscem zamieszkania. Tak jak w pierwszym przypadku widoczne są różnice w opiniach osób często biorących udział w praktykach religijnych i rzadko praktykujących. Natomiast wiek badanych nie różnicuje ich poglądów tak wyraźnie jak uprzednio.

W trzeciej sytuacji, gdy zmarły był za życia przeciwny pobraniu jego narządów do przeszczepu, wpływ poziomu wykształcenia respondentów ma odwrotny kierunek. Im lepiej są oni wykształceni, tym większy ich odsetek protestuje przeciwko pobraniu narządów - szczególnie duży jest wśród mających wyższe wykształcenie i tylko w ich wypadku wiąże się to z mniejszą gotowością do oddania narządów do przeszczepu wbrew woli osoby zmarłej. Również młodszy badani częściej deklarują respektowanie woli osoby zmarłej, z tym że nie towarzyszy temu większa lub mniejsza gotowość do oddania narządów bliskiej osobie dla ratowania komuś życia. Religijność ankietowanych jest w tej sytuacji niejednoznacznie powiązana z opiniami (zob. tabele aneksowe). Nie ma też istotnych różnic w opiniach na ten temat zależnie od miejsca zamieszkania ankietowanych.

WIEDZA O PRAWNEJ REGULACJI POBIERANIA NARZĄDÓW OD OSÓB ZMARŁYCH

W ustawie o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (regulującej w sposób całościowy sprawę transplantacji) przyjęto zasadę zgody domniemanej, co oznacza, że od każdej osoby, która za życia nie zgłosi sprzeciwu, można po śmierci pobrać narządy. Regulacje kwestii przeszczepów w Polsce spełniają więc wymagania, jakie rozwiązaniom prawnym odnoszącym się do transplantacji stawia Rada Europy oraz inne organizacje międzynarodowe. Jednak warunkiem etycznej dopuszczalności takiego unormowania jest dostateczna wiedza o nim w społeczeństwie oraz możliwość zgłoszenia bądź zarejestrowania (bez trudności) ewentualnego sprzeciwu. Po uchwaleniu tej ustawy wiele zrobiono dla rozpropagowania wiedzy o tym, w jaki sposób i gdzie można zgłaszać swój sprzeciw (Centralny Rejestr Sprzeciwów prowadzi „Poltransplant”), jednak w rok po wejściu ustawy w życie stosunkowo niewiele osób (18%) prawidłowo odpowiedziało na pytanie dotyczące

przepisów obowiązujących w naszym kraju⁷. Najczęściej wskazywano na zgodę dawcy wyrażoną za życia lub na zgodę rodziny osoby zmarłej, a nie na brak sprzeciwu (niewyrażenie sprzeciwu).

Mimo upływu kilku lat wiedza na ten temat okazuje się nadal niewielka - większość społeczeństwa nie wie, jakie regulacje prawne obowiązują. W dalszym ciągu najczęstsze (34% wskazań) jest przekonanie, iż do pobrania narządów konieczna jest wyraźna zgoda dawcy wyrażona za życia lub też - że konieczna jest zgoda rodziny osoby zmarłej (24%). Odpowiedzi zgodne ze stanem prawnym wybrał tylko co piąty ankietowany (21%).

W porównaniu z rokiem 1997 odsetek prawidłowych odpowiedzi jest niewiele większy (o 3 punkty). W sposób istotny zmalała liczba respondentów sądzących, że konieczna jest wyraźna zgoda dawcy wyrażona za życia, natomiast odsetek wskazujących na zgodę rodziny jako warunek pobrania narządów w zasadzie się nie zmienił. Więcej osób niż przed sześcioma laty deklaruje, że nie wie, czyja zgoda jest konieczna. Porównując uzyskane

⁷ Zob. komunikat CBOS „Społeczna wiedza o regulacjach prawnych dotyczących transplantacji narządów”, kwiecień 1997 (oprac. W. Derczyński).

obecnie dane z wynikami poprzedniego sondażu na ten temat należy jednak pamiętać, że wprowadzie pytanie brzmiało tak samo, ale nieco inaczej sformułowane były odpowiedzi, na które wskazywali ankietowani. Różnice wskazań nie są jednak duże⁸.

Tabela 3

Prawo w Polsce pozwala na pobieranie narządów od osób zmarłych w celu ich przeszczepienia. Czy, według Pana(i) wiedzy, aby lekarze mogli pobrać narządy do przeszczepu z ciała osoby zmarłej:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	1997	2003
	w procentach	
- konieczna jest wyraźna zgoda osoby zmarłej, wyrażona za życia	41	34
- konieczna jest zgoda rodziny osoby zmarłej	22	24
- wystarczy tzw. zgoda domniemana, to znaczy, że osoba zmarła nie wyraziła za życia sprzeciwu przeciwko temu	18	21
- niczyja zgoda nie jest konieczna	9	7
Nie wiem, czyja zgoda jest konieczna	6	10
Trudno powiedzieć	4	5

Trzeba, niestety, powtórzyć wniosek, jaki płynął z poprzednich badań - niewielki odsetek respondentów udzielających prawidłowej odpowiedzi na temat obowiązujących przepisów prawnych stawia pod znakiem zapytania zasadność stosowania w naszym kraju zgody domniemanej jako podstawy pobierania narządów w celu ich przeszczepienia.

Poprawne odpowiedzi (wskazujące na tzw. zgodę domniemaną) są tym częstsze, im wyższe jest wykształcenie ankietowanych, większa miejscowość, w której mieszkają, oraz im lepsza jest ich sytuacja finansowa, co wiąże się z poziomem wykształcenia, a ponadto im mniejsza religijność, mierzona częstością praktyk. Warto też zauważyć, że na konieczność wyrażenia zgody za życia wskazują badani tym częściej, im są młodszy (co przypuszczalnie wynika z akcentowania autonomii jednostki); natomiast im są starsi, tym częściej uważają, że niczyja zgoda nie jest konieczna albo nie wiedzą, czyja zgoda jest wymagana.

Opracował

Włodzimierz DERCZYŃSKI

⁸ Zob. komunikat CBOS „Społeczna wiedza ...”, wyd. cyt.

A N E K S

Tabela 1. Czy uważa Pan(i) za słuszne przeszczepianie narządów (transplantacje narządów) pobranych od osób zmarłych, aby ratować życie lub przywracać zdrowie innym osobom?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	90	7	3	1105
Płeć				
Mężczyźni	91	7	2	528
Kobiety	90	7	3	577
Wiek				
18-24 lat	96	2	1	171
25-34	96	2	2	203
35-44	92	7	1	196
45-54	90	6	4	223
55-64	87	11	2	135
65 lat i więcej	78	15	7	178
Miejsce zamieszkania				
Wieś	86	10	4	406
Miasto do 20 tys.	92	6	2	136
20-100 tys.	93	4	2	217
101-500 tys.	94	5	1	216
501 tys. i więcej mieszk.	91	6	3	130
Wykształcenie				
Podstawowe	81	14	5	302
Zasadnicze zawodowe	92	6	3	274
Średnie	94	4	2	410
Wyższe	99	1	0	119
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	99	1	0	84
Prac.umysł.niż.szczebła	95	3	1	99
Pracownicy fiz.- umysł.	96	2	1	103
Robotnicy wykwalifikowani	92	6	2	81
Robotnicy niewykwalifik.	86	8	6	58
Rolnicy	83	11	6	42
Pracujący na własny rach.	94	4	2	54
Bierni zawodowo				
Renciści	79	16	6	129
Emeryci	86	10	5	192
Uczniowie i studenci	98	1	1	87
Bezrobotni	88	9	3	120
Gospodynie domowe i inni	96	4	0	56
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	96	3	1	170
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	92	4	4	90
sekt. pryw. poza rolnict.	94	4	2	214
prywatnym gosp. rolnym	86	8	5	46
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	86	10	4	131
300-399	94	5	1	89
400-599	90	6	3	189
600-800	93	5	2	199
Powyżej 800 zł	93	5	1	183
Ocena własnych war. mater.				
Złe	86	11	3	312
Średnie	89	8	4	492
Dobre	97	2	1	301
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	87	11	1	74
Raz w tygodniu	89	8	4	553
1-2 razy w miesiącu	97	2	1	161
Kilka razy w roku	93	6	1	204
W ogóle nie uczestniczy	86	10	4	110
Poglądy polityczne				
Lewica	96	4	0	216
Centrum	90	6	4	346
Prawica	94	5	1	280
Trudno powiedzieć	82	12	5	261

Tabela 2. Czy zgodził(a)by się Pan(i) na to, aby po Pana(i) śmierci pobrano z Pana(i) ciała narządy w celu przeszczepienia innym?
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	82	13	5	1105
Płeć				
Mężczyźni	82	13	5	528
Kobiety	81	13	6	577
Wiek				
18-24 lat	86	9	5	171
25-34	90	4	6	203
35-44	83	10	7	196
45-54	84	11	5	223
55-64	80	19	2	135
65 lat i więcej	66	28	6	178
Miejsce zamieszkania				
Wieś	76	19	5	406
Miasto do 20 tys.	81	13	5	136
20-100 tys.	89	6	4	217
101-500 tys.	84	9	7	216
501 tys. i więcej mieszk.	85	10	5	130
Wykształcenie				
Podstawowe	70	24	6	302
Zasadnicze zawodowe	83	11	7	274
Średnie	86	8	5	410
Wyższe	95	3	2	119
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	96	3	1	84
Prac. umysł. niż. szczebla	91	6	3	99
Pracownicy fiz.- umysł.	88	5	7	103
Robotnicy wykwalifikowani	85	11	4	81
Robotnicy niewykwalifik.	89	9	2	58
Rolnicy	70	21	8	42
Pracujący na własny rach.	86	4	9	54
Bierni zawodowo				
Renciści	70	26	4	129
Emeryci	74	20	6	192
Uczniowie i studenci	85	9	6	87
Bezrobotni	80	15	4	120
Gospodynie domowe i inni	80	7	13	56
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	91	7	3	170
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	90	5	5	90
sekt. pryw. poza rolnict.	88	6	6	214
prywatnym gosp. rolnym	75	18	7	46
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	77	19	4	131
300-399	80	15	5	89
400-599	82	12	6	189
600-800	86	10	4	199
Powyżej 800 zł	90	9	1	183
Ocena własnych war. mater.				
Złe	77	17	5	312
Średnie	80	14	6	492
Dobre	90	6	4	301
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	83	16	2	74
Raz w tygodniu	77	16	7	553
1-2 razy w miesiącu	89	7	4	161
Kilka razy w roku	89	7	3	204
W ogóle nie uczestniczy	81	15	4	110
Poglądy polityczne				
Lewica	91	7	2	216
Centrum	84	12	4	346
Prawica	87	10	3	280
Trudno powiedzieć	66	23	11	261

Tabela 3. Czy w przypadku śmierci osoby bliskiej sprzeciwił(a)by się Pan(i) pobraniu od niej narządów, aby ratować życie innej osobie, gdy wiadomo, że **zmarła osoba nie miała nic przeciwko oddaniu własnych narządów?** 1 - Sprzeciwił(a)by się; 2 - Nie sprzeciwił(a)by się (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	86	5	1103
Płeć				
Mężczyźni	7	89	3	526
Kobiety	10	84	6	577
Wiek				
18-24 lat	5	93	2	171
25-34	3	93	4	203
35-44	7	89	4	195
45-54	9	87	4	223
55-64	10	84	6	135
65 lat i więcej	21	69	10	178
Miejsce zamieszkania				
Wieś	12	82	5	406
Miasto do 20 tys.	13	81	6	136
20-100 tys.	7	89	4	216
101-500 tys.	5	92	3	216
501 tys. i więcej mieszk.	4	91	5	130
Wykształcenie				
Podstawowe	18	76	6	302
Zasadnicze zawodowe	7	89	4	274
Średnie	5	90	5	409
Wysze	2	94	4	119
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	4	93	3	84
Prac.umysł.niż.szczębla	1	95	3	97
Pracownicy fiz.- umysł.	7	92	1	103
Robotnicy wykwalifikowani	4	91	5	81
Robotnicy niewykwalifik.	12	86	2	58
Rolnicy	15	83	2	42
Pracujący na własny rach.	2	93	5	54
Bierni zawodowo				
Renciści	21	74	5	129
Emeryci	14	75	10	192
Uczniowie i studenci	4	93	3	87
Bezrobotni	8	90	3	120
Gospodynie domowe i inni	4	88	8	56
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	5	91	4	169
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	4	96	0	90
sekt. pryw. poza rolnict.	4	91	4	214
prywatnym gosp. rolnym	14	82	4	46
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	17	81	2	131
300-399	6	91	2	89
400-599	9	83	8	187
600-800	5	91	4	199
Powyżej 800 zł	7	89	4	183
Ocena własnych war. mater.				
Złe	12	83	5	312
Średnie	9	86	5	492
Dobre	5	91	4	299
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	19	78	3	74
Raz w tygodniu	10	84	6	553
1-2 razy w miesiącu	6	92	3	161
Kilka razy w roku	4	92	4	204
W ogóle nie uczestniczy	10	85	6	109
Poglądy polityczne				
Lewica	5	93	2	215
Centrum	8	89	3	346
Prawica	7	89	3	280
Trudno powiedzieć	15	75	10	261

Tabela 4. Czy w przypadku śmierci osoby bliskiej sprzeciwił(a)by się Pan(i) pobraniu od niej narządów, aby ratować życie innej osobie, gdy wiadomo, że **zmarła osoba nie wypowiedziała się na ten temat i nie wiadomo, jaka była jej opinia?** 1 - Sprzeciwił(a)bym się; 2 - Nie sprzeciwił(a)bym się

			(%)	
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	23	66	11	1102
Płeć				
Mężczyźni	22	68	10	525
Kobiety	23	63	13	577
Wiek				
18-24 lat	29	66	6	171
25-34	13	76	11	203
35-44	24	63	14	195
45-54	18	69	13	223
55-64	24	65	11	135
65 lat i więcej	33	53	14	177
Miejsce zamieszkania				
Wieś	26	62	12	406
Miasto do 20 tys.	28	58	14	136
20-100 tys.	19	69	12	215
101-500 tys.	20	70	10	216
501 tys. i więcej mieszk.	17	72	11	130
Wykształcenie				
Podstawowe	34	52	14	302
Zasadnicze zawodowe	21	66	13	274
Średnie	18	72	10	408
Wyższe	13	78	9	119
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	9	81	10	84
Prac.umysł.niż.szczębla	17	76	7	97
Pracownicy fiz.- umysł.	22	69	9	103
Robotnicy wykwalifikowani	14	69	17	81
Robotnicy niewykwalifik.	25	64	11	58
Rolnicy	32	58	9	42
Pracujący na własny rach.	16	75	9	54
Bierni zawodowo				
Renciści	34	55	11	129
Emeryci	24	62	14	191
Uczniowie i studenci	28	68	4	87
Bezrobotni	23	59	18	120
Gospodynie domowe i inni	26	56	18	56
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	18	72	10	169
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	19	71	11	90
sekt. pryw. poza rolnict.	16	74	10	214
prywatnym gośp. rolnym	28	60	13	46
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	35	55	10	131
300-399	20	64	16	89
400-599	19	66	15	187
600-800	19	72	9	198
Powyżej 800 zł	19	76	6	183
Ocena własnych war. mater.				
Złe	26	60	13	312
Średnie	24	64	12	492
Dobre	17	73	10	299
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	29	63	8	74
Raz w tygodniu	25	61	14	553
1-2 razy w miesiącu	18	76	6	161
Kilka razy w roku	19	70	11	204
W ogóle nie uczestniczy	21	68	11	109
Poglądy polityczne				
Lewica	17	74	8	215
Centrum	21	69	10	345
Prawica	23	67	10	280
Trudno powiedzieć	30	52	18	261

Tabela 5. Czy w przypadku śmierci osoby bliskiej sprzeciwił(a)by się Pan(i) pobraniu od niej narządów, aby ratować życie innej osobie, gdy wiadomo, że **zmarła osoba była przeciwna oddaniu narządów?**
 1 - Sprzeciwił(a)bym się; 2 - Nie sprzeciwił(a)bym się (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	75	18	7	1102
Płeć				
Mężczyźni	74	22	5	525
Kobiety	76	15	9	577
Wiek				
18-24 lat	81	15	4	171
25-34	75	19	6	203
35-44	78	15	6	195
45-54	72	23	5	223
55-64	69	19	12	135
65 lat i więcej	72	18	10	177
Miejsce zamieszkania				
Wieś	74	17	8	406
Miasto do 20 tys.	76	17	7	136
20-100 tys.	75	18	8	215
101-500 tys.	75	21	4	216
501 tys. i więcej mieszk.	75	20	5	130
Wykształcenie				
Podstawowe	73	19	8	302
Zasadnicze zawodowe	72	21	8	274
Średnie	76	19	5	408
Wyższe	84	9	7	119
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	84	11	5	84
Prac.umysł.niż.szczębla	78	16	6	97
Pracownicy fiz.- umysł.	79	17	4	103
Robotnicy wykwalifikowani	75	17	9	81
Robotnicy niewykwalifik.	74	20	6	58
Rolnicy	71	23	6	42
Pracujący na własny rach.	62	28	10	54
Bierni zawodowo				
Renciści	69	19	11	129
Emeryci	70	21	8	191
Uczniowie i studenci	81	13	5	87
Bezrobotni	78	19	3	120
Gospodynie domowe i inni	74	19	7	56
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	85	9	6	169
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	70	25	6	90
sekt. pryw. poza rolnict.	74	19	7	214
prywatnym gosp. rolnym	73	23	4	46
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	66	27	8	131
300-399	75	22	4	89
400-599	76	18	6	187
600-800	77	17	6	198
Powyżej 800 zł	76	19	5	183
Ocena własnych war. mater.				
Złe	69	23	9	312
Średnie	78	17	5	492
Dobre	76	15	9	299
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	70	25	5	74
Raz w tygodniu	75	18	7	553
1-2 razy w miesiącu	83	11	7	161
Kilka razy w roku	74	21	5	204
W ogóle nie uczestniczy	67	24	8	109
Poglądy polityczne				
Lewica	78	18	4	215
Centrum	77	18	5	345
Prawica	73	22	5	280
Trudno powiedzieć	71	15	14	261

Tabela 6. Prawo w Polsce pozwala na pobieranie narządów od osób zmarłych w celu ich przeszczepienia. Czy, według Pana(i) wiedzy, aby lekarze mogli pobrać narządy do przeszczepu z ciała osoby zmarłej:

1 - konieczna jest wyraźna zgoda osoby zmarłej, wyrażona za życia; 2 - konieczna jest zgoda rodziny osoby zmarłej; 3 - wystarczy tzw. zgoda domniemana, to znaczy, że osoba zmarła nie wyraziła za życia sprzeciwu przeciwko temu; 4 - niczyja zgoda nie jest konieczna; 5 - Nie wiem, czyja zgoda jest konieczna (%)

	1	2	3	4	5	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	34	24	21	7	10	5	1105
Płeć							
Mężczyźni	34	25	22	8	8	4	528
Kobiety	34	24	20	5	12	5	577
Wiek							
18-24 lat	52	30	13	1	4	0	171
25-34	37	17	32	4	7	3	203
35-44	34	28	22	7	8	1	196
45-54	26	25	22	9	12	6	223
55-64	28	24	18	8	16	7	135
65 lat i więcej	25	22	15	10	15	12	178
Miejsce zamieszkania							
Wieś	35	28	13	7	9	7	406
Miasto do 20 tys.	39	16	22	4	16	2	136
20-100 tys.	31	22	25	8	9	5	217
101-500 tys.	34	23	25	6	9	3	216
501 tys. i więcej mieszk.	26	26	30	6	8	5	130
Wykształcenie							
Podstawowe	31	24	12	8	16	10	302
Zasadnicze zawodowe	34	26	16	7	12	5	274
Średnie	38	24	24	6	6	1	410
Wyższe	23	23	44	3	5	2	119
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	25	23	42	8	3	0	84
Prac. umysł. niż. szczebla	27	27	33	4	7	3	99
Pracownicy fiz.- umysł.	32	31	18	8	7	5	103
Robotnicy wykwalifikowani	48	15	22	4	9	2	81
Robotnicy niewykwalifik.	41	26	11	8	10	4	58
Rolnicy	45	23	10	6	13	3	42
Pracujący na własny rach.	24	17	27	17	9	6	54
Bierni zawodowo							
Renciści	27	25	16	6	16	10	129
Emeryci	27	22	16	11	14	9	192
Uczniowie i studenci	54	24	15	1	5	1	87
Bezrobotni	38	27	21	3	8	3	120
Gospodynie domowe i inni	30	28	21	1	15	4	56
Pracuje w:							
inst. państw., publicznej	30	25	31	4	7	3	170
spółce właścicieli	33	25	20	10	8	5	90
prywatnych i państwa	34	23	24	9	8	3	214
sekt. pryw. poza rolnict.	43	24	11	5	12	4	46
prywatnym gosp. rolnym							
Dochody na jedną osobę							
Do 299 zł	42	25	11	5	14	3	131
300-399	39	29	13	7	11	2	89
400-599	33	30	18	8	7	4	189
600-800	32	22	22	6	10	8	199
Powyżej 800 zł	26	16	40	8	6	4	183
Ocena własnych war. mater.							
Złe	33	25	15	7	15	6	312
Średnie	35	23	20	7	9	5	492
Dobre	32	25	27	6	7	3	301
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	29	19	19	9	12	12	74
Raz w tygodniu	37	26	17	6	10	4	553
1-2 razy w miesiącu	36	22	26	2	8	5	161
Kilka razy w roku	30	26	23	9	10	1	204
W ogóle nie uczestniczy	22	20	31	10	9	8	110
Poglądy polityczne							
Lewica	32	24	26	9	9	0	216
Centrum	35	23	22	6	10	3	346
Prawica	31	26	24	7	7	5	280
Trudno powiedzieć	36	25	11	4	14	10	261